

Hikmet Yurdu, Yıl: 8, C: 8, Sayı: 16, Temmuz – Aralık, 2015/2, ss. 231 - 240

Amel-i Ehl-i Medine Nedir?*

İzmirli İsmail Hakkı

Sad. Yrd. Doç. Dr. Ali Duman

İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Ana Bilim Dalı

ali.duman@inonu.edu.tr

Soru 8: Amel- Ehl-i Medine nedir?

Cevap 8:

Amel-i Ehl-i Medine İmam Malik'in kabul ettiği şer'î delillerden biridir. Fıkıh Usulü kitaplarının pek çoğu Amel-i Ehl-i Medine'yi gereği gibi açıklamadığından ne olduğu anlaşıl原因yor. Ağızlarda türlü türlü sözler dolaşıyor.

Biz bu konuda Muhakkik alimlerin lideri Şeyhu'l-İslam el-Harrânî ile Hanefi usulcülerinin büyüklerinden Fahu'l-İslam Pezdevi, Şafiî fakihlerinin büyüklerinden Ebu İshak eş-Şirâzî, Hanbeli usulcülerinin büyüklerinden İbnu'l-Kayyim el-Cevziye, Maliki usulcülerinin büyüklerinden İbnu'l-Hacip ile Karafi, Meşhur Hanfi usulcülerinden Keşfü'l-Esrar yazarı Abdulaziz el-Buhârî, et-Takrîr ve't-Taħbir yazarı İbn Emiru'l-Hac ve Fusulu'l-Bedayi' sahibi Molla Fenari, Maliki muhaddislerinden İmam Malik'in Muvatta'ın şerh eden Muhammed ez-Zerkani gibi dört mezhep alimleri arasında tanınmış ve güvenilir olan alimlerin sözlerini daha açık bulduk. Bahsedilen on iki alimin görüşlerini özetle açıklayalım:

Amel-i Ehl-i Medine: Medine-i Münevvere halkının büyükten büyüğe¹ tevarüs edegeldikleri ameldir.

İmam Malik "Medine-i Münevvere halkı din ile ilgili işlerde seleflerini taklit ediyorlar. Böylece Peygamber (SAS) efendimizin eylemlerini gözleyerek onun fiillerine

* Bu makale Sebilü'r-Reşad Mecmuasının "Fıkıh ve Fetva" kısmında "Amel-i Ehl-i Medine" başlığıyla yayınlanmıştır. İzmirli İsmail Hakkı, "Fıkıh ve Fetva – Amel-i Ehl-i Medine", Cilt: 12, Aded: 294, ss.134-138.

¹ Metinde Kabiren an kabirin yazmakta ve yazar dipnot vererek bu deyimini açıklamaktadır. Açıklama dipnotu şu şekildedir: Büyükten büyüğe, uludan uluya demektir. Nitekim "ورثوا المجد كبرا عن كابر" büyükten büyüğe mecd ve şerefe varis oldular" denir.

uyan ta sahabeye varıncaya kadar elbette sonraki nesiller önceki nesilleri taklid edegelmiştir.” diyerek Medine halkının bir amelde ittifaklarını şer’î delillerden saymıştır

Pezdevi’nin el-Usul’ünde, Lum’a’da, Keşfü’l-Esrar’da² beyan olunduğuna göre İmam Malik icma’ı ancak Medine halkının fikir birliği olarak değerlendiriyor. Diğerlerinin muhalefetini, başka bir beldedeki icma kabul ediyor.

Hicret yurdunun İmamı Malik b. Enes el-Asbahi’ye göre Medinelilerin ameli icma oluyor. Fakat alimlerin çoğunluğuna (cumhur) göre Medinelilerin ameli icma olmadığı gibi hüccet bile değildir.

İmam Malik’in bu görüşünü beyan edenler ister Malikî mezhebinden olsun, ister diğer mezheplerden birine mensup olsunlar asla bir noktada ittifak edemiyorlar.

İmam Malik’den gelen Medinelilerin ameli (Amel-i Ehl-i Medine) meselesi farklı şekillerde yorumlandığı için bu konuda çeşitli görüşler ortaya çıkmıştır:

1. Ehl-i Medine maksat ancak Medine’de bulunan sahabîlerdir, başkaları değildir. Nitekim bazı Malikî alimleri bu görüştedirler.

2. Ehl-i Medine maksat ancak Medine’de bulunan sahabîler ile tabiîndir.

İbn-i Emiru’-Hacc’ın beyanına göre Yunus b. Abdu’l-A’la İmam Şafi’den şöyle bir rivayette bulunuyor: “Medinelilerin eski alimlerinin (Kudema-i ehl-i Medine) kabul ettikleri şeyin hak olduğunda asla şüphe etme.”

Bu rivayete bakılırsa Medine’deki geçmiş uygulamalar İmam Şafi’ye göre hüccettir.

İmam Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybani’nin zahir mezhebine göre Hulefa-i Raşidin’in sünneti hüccettir, ona uymak vaciptir. İmam Ahmed Ebu Bekir es-Siddık, Ömer el-Faruk, Osman Zinnureyn ve Ali Murteza’ya yapılan bey’atler hakkında “Medine’de olan bey’atlerin hepsi nebevî halifeliktir.” diyor.

İbnu’l Hacıp “el-Münteha” da Kadı Adud Şerhu Muhtasari Münteha’da, Molla Fenari Fusulu’l-Bedayi’ de, Celaleddin el-,sinevi Şerhu’l-Minhac’da Medinelileri sahabe ve tabiîn ile sınırlandırıyorlar.

3. Ehl-i Medine’den maksat sahabîler ile tabiîn ve etbau’t-tabiîndir. Ebu İshak Şirazi bu görüşü bazı Malikî alimlerinden naklediyor.

² Usulu Pezdevi Fahu’l-İslam’ın, el-Lum’a Ebu İshak Şirazi’nin, Keşf Abdülaziz el-Buhari’nin eserleridir.

4. Amel-i ehl-i Medine hüccet değildir. Belki tercih yönü ağır basan bir delildir. Yani Medine halkının ictihad ve akıl yürütmesi (istidlal) diğer beldelerin halklarının ictihad ve akıl yürütmelerine tercihe daha fazla layıktır. Bazı Malikilerin görüşü budur.

5. Amel-i ehl-i Medine yani Medinelilerin ictihad ve istidlali hüccettir. Fakat buna muhalefet etmek haram değildir. Mağribi Malikîlerinin çoğu belki hepsi bu görüştedir.

6. Amel-i ehl-i Medine sürekli tekrarlanan nakillere (menkulat-ı müstemirre) mahsustur: Ezan, kamet, sa', müd³ gibi.

Kadı Adududdin el-İcî ile İbn Emirü'l-Hacc'ın beyanlarına göre sürekli tekrarlanan nakiller ancak bu dört şeye mahsustur. İbnu'l-Hacip ile İbnu'-Hümmam bunu bazı Malikîlerin görüşü olmak üzere açıklamaktadırlar.

7. Karafi Tenkihu'l-Fusul'de "Amel-i Ehl-i Medine bilinmesi tevkifî olan yani ictihad ve istidlal ile bilinmeyen yerlerde hüccettir." diyor.

Ebu İshak Şirazî'nin bildirdiğine göre Malikî alimlerinden Ebu Bekir el-Ebherî: "Amel-i Ehl-i Medine bilinmesi habere bağlı olan yerlerde hüccettir." diyor. Ecnas⁴ ve sa' gibi.

Beşinci görüş altıncı görüşten daha kapsamlıdır.

8. Amel-i ehl-i Medine, gerek sürekli tekrarlanan nakillere (menkulat-ı müstemirre) olsun, gerek sürekli tekrarlanan nakillere dışında olsun, mutlaka hüccettir. İbn-i Emirü'l-Hac'ın açıklamalarına göre Mağriblilerin çoğunluğunun görüşü budur. İbnu'l-Hacip'in tercihi de budur.

9. Amel-i Ehl-i Medine "Medine halkının rivayetleri diğer memleketlerin halkının rivayetlerine tercihe şayan ve önceliklidir." aslına hamledilir. Ebu İshak Şirazi ile İbnu'l-Hacib'in, İbn-i Emirü'l-Hac ve İbnu'l-Kayyim el-Cevziye bu görüşü bazı Malikîlerin görüşü olduğunu bildiriyorlar. İbnu'l-Semani ve diğerlerinin naklettiklerine göre İmam Şafi'nin önceki görüşleri içinde buna delalet eden görüşler vardı.

³ Sa' ile müd ölçü türlerindedir. Sa' Hicazlılara göre beş ritl ile sülüs ritl, Iraklılara göre sekiz ritldir. Minin zamme okunuşuyla müd Hicazlılara göre bir ritl ile sülüs ritl; Iraklılarla göre iki ritldir. Irak ritli yüz otuz dirhem, Şam ritli dört yüz seksen dirhem, Medine ritli otuz istar (hemzeyi kesre okuyarak), Irak ritli yirmi istardır. Bir istar altı buçuk dirhem, Medine ritli yüz doksan beş, Irak ritli yüz otuz dirhemdir. Bu açıklamalara göre bir sa' Iraklılara ve Medinelilere göre bin kırk dirhem olmuş oluyor.

⁴ Mesela şu falanın cinsindedir, bu da o şeyin cinsi,ndendir gibi cinsler.

İbnu'l-Kayyim el-Cevziye'nin tespitlerine göre Medine halkının rivayetleri dört türe ayrılır:

Birinci tür: Resulullah'ın sözlerini nakildir. Bu ise Medinelilerin hadisleridir. Malik an Nafi' an İbn Ömer -- Malik an İbn Şihab an Said bin el-Müseyyeb an Ebi Hüreyre -- Malik an Hişam bin Urve an ebihi an Aişe -- Malik an Yahya an Said an Ebi Seleme an Ebi Hüreyre -- Malik an Musa bin Ukbe an Kureyb an Üsame bin Zeyd ve benzerleri gibi.

İkinci tür: Resulullah'ın fiillerini nakildir. Peygamberimiz (SAS) efendimiz hazretlerinin minberde sırtları kibleye dönük yüzleri de halka yönelmiş olduğu halde ayakta hutbe okumalarını, her cumartesi günü yürüyerek ve binekli olarak Kuba'yı ziyaret buyurmalarını, sahabinin evlerine gitmelerini, hastalarını ziyaret etmelerini, cenazelerinde hazır bulunmalarını nakil gibi.

Üçüncü tür: Resulullah'ın onaylarını (takrir) nakildir. Medinelilerin hurma ağacı aşılamalarında, ticaretlerinde, terzilik, rençberlik, kuyumculuk gibi çeşitli mesleklerde çalışmalarında, mübah olan şiirler yazmalarında (inşad), cahiliye günlerini zikr etmelerinde, savaş sırasında kendilerini övgü göstermelerinde, gayri Müslimlerin dokuduğu elbiseyi giymelerinde, gayri müslimlerin darp ettikleri dirhem ile ticari muamelelerinde yasaklamayıp onaylamaları gibi.

Dördüncü tür: Resullah (SAS)'ın terk ettiği şeyleri nakildir. Uhud şehitlerini yıkamadıklarını, çeşitli namazlarda ezan ve kamet bulunmadığını nakil gibi.

Bazı hadisçiler zikr edilen dört türde Medinelilerin rivayetleri diğer memleketlerin halkının rivayetlerine çelişik olursa Medinelilerin rivayetini diğer belde halklarının rivayetlerine tercih ediyorlar. Fakihlerin çoğunluğu bu asla karşıdır. Ravinin Medineli olmasıyla mesela Basralı veya Mısırlı olması arasında fark yoktur. Raviler arasında üstünlük ve öncelik ancak adalet ve zabt itibarıylaadır.

10. Amel-i Ehl-i Medine eşya ve miktarları nakle, ama günü tayine mahsustur. İbnu'l-Kayyim el-Cevziye bu görüşü bazı Malikiyelerin görüşü olduğunu bildirmektedir.

Sa'ı, müddü nakil, minberin yerini, Resulullah'ın odalarını, Kuba Mescidini, mu-salla ve Baki (mezarlığını) belirlemek gibi.

11. Sürekli cereyan eden işleri yani Hz. Peygamber döneminden itibaren zamandan zamana aralıksız olarak yapılan ameli nakletmektir. Vakıfları, ziraatçılığı, yük-

sek bir yerde ezan okumayı, fecrden önce sabah için ezanı, Kur'an ve sünnetler ile hutbe okumayı nakil gibi.

İbnu'l-Kayyim diyor ki: "İmam Malik'in Muvatta'daki sözleri dikkatle incelenirse İmam Malik'in sadece sürekli devam eden ameli nakletmeyi kast ettiği ortaya çıkar. Bahsedilen on görüşten bazılarının birleştirilebilmeleri mümkündür. Özetle İbnu'l-Hacib ikinci ile beraber sekizinci görüşü savunmaktadır.

İbn-i Emiri'l-Hacc'ın açıklamalarına göre yalnız Medine halkının fikir birliği ile icma gerçekleşmez. İmam Malik'in böyle bir görüşü yoktur. İbn-i Bükeyr, Ebu Yakup er-Razi, Ebu Bekir b. Minyat, Tayalusi, Kadı Ebu'l-Ferec, Kadı Ebu Bekir el-Ebheri İmam Malik'in böyle bir görüşü olduğunu inkar ediyorlar. Fakat İbnu'l-Kayyim'in tespitlerine göre bu alimler istidlali ve icthadi amelde Medinelilerin ameli icma değildir. Ne İmam Malik'in ne de Malikilerin en güvenlirlerinin böyle bir görüşleri yoktur. Ancak nakli amelde Medinelilerin icma'ı hüccettir, diyorlar.

12. Şeyhu'l-İslam el-Harrani ile İbn-i Emiru'l-Hac Amel-i Ehl-i Medine'de dört mertebe buluyorlar. Her birinin hükümlerini ayırıyorlar.

İlk mertebe: Peygamber efendimiz hazretlerinden nakil konumunda geçerli olan ameldir. Sa' ve müdün miktarlarını nakil gibi. İlk mertebe ittifakla hüccettir.

İkinci mertebe: Osman Zinnureyn (RA) hazretlerinin şahadetinde önce Medine'deki geçmiş ameldir.

Bunun sebebi şudur: Hz. Osman Zinnureyn'in şahadetinden sonra ümmet dağıldı, diğer memleketlerde de Medine'de yaşayan fakihler gibi fakihler yetişti. Nitekim Sahabenin kaza yönünden en üstünü (akza's-sahabe) Hz. Ali el-Murtaza Irak'a gitti, Talha ve Zübeyir hazretleri de Medine'den ayrıldılar.

İkinci mertebe İmam Malik'e göre hüccettir.

Yukarıda zikr olunduğu üzere Yunus bin Abdu'l-Ala'nın rivayetine göre İmam Şafi'nin de görüşü böyledir. Bu görüş İbnu'l-Hacib'in tercihi olduğu gibi Fusulu'l-Bedayi'de, Muhtasar-ı Münteha şerhinde, Minhac şerhinde Amel-i Ehl-i Medine sahabe ve tabiîn ile sınırlandırılmıştı.

Üçüncü Mertebe:: İki hadis, iki kıyas gibi birbiriyle çatışan iki delilden birine uygun düşen ameldir.

Üçüncü mertebe İmam Malik ve Şafi'ye göre tercihe layıktır, İmam Azam Ebu Hanife'ye göre tercihe layık değildir, Hanbelilere göre iki görüş vardır: bir görüşe göre tercihe layık değildir, Ebu Ya'la ve İbn-i Akil'in tercih ettikleri görüş budur. Diğer görüşe göre tercihe layıktır, Ebu'l-Hattab'ın görüşü de budur. Bu mesele İmam Ahmed'den de nakl edilmiştir (üçüncü manaya göre).

Dördüncü Mertebe: Medine'deki sonraki dönem nakilleridir. Sonraki dönem nakilleri çoğunluğa ve üç imama, muhakkik Malikîlere göre hüccet değildir. Nitekim Kadı Abdulvehhab el-İraki de böylece zikr etmiştir.

Şeyhü'l-İslam el-Harrani ayrıca şöyle beyan ediyor: "İmam Malik'ten meşhur olan icma-ı ehl-i Medine meselesi faziletli asırlara mahsusdu. Faziletli asırlardaki Medine ahalisinin icma'ı, İmam Malik ve taraftarlarına göre hüccetti, alimlerin çoğunluğuna göre hüccet değildi. Faziletli asırlardan sonra bütün alimler ittifakla Medine ahalisinin icma'ını hüccet olarak kabul etmiyorlar.

İmam Malik'in kabul ettiği Medine ahalisinin ameli ya Resulullah'ın sünnetine yahut Ömer el-Faruk'un kazalarına dayanmaktadır.

İmam Malik'in üstadının Rebi'a b. Abdirrahman, Rebi'a'nın üstadının da Said b. Müseyyeb olduğu bilinmektedir. Said b. Müseyyeb Hz. Ömer'in (r.a) mahkemelerde ortaya koyduğu uygulamaları (kaza) en iyi bilenlerden biriydi.

Malik Medine halkı ile diğer memleketlerin ahalisi arasında tartışmalı olan (münazaun fih) olan meseleler hakkında "bu benim işittiklerimin en iyisi"⁵ derdi.

İşte Amel-i Ehl-i Medine hakkındaki alimlerin görüşleri bunlardır.

Amel-i Ehl-i Medine'nin icma olduğu fikrinde olan Malikiler aşağıdaki gibi deliller ileri sürmektedirler:

1. "انما المدينة كالكير تنفى خبثها و تضع طيبها" "Medine körük gibidir pisliğini atar, temizini saklar" Buhari tahrir etmiştir. [Malikî fakihleri bu hadisi delil göstererek Medine'de yanlış bir uygulama olamayacağını ileri sürmektedirler]

CEVAP: Malikî usulcülerinin büyüklerinden İbnu'l-Hacib bu hadisi şerif ile istidlali kabul etmiyor. Bu hadis-i şerif ancak Medine'nin faziletine delalet eder. Yoksa Medine ahalisinin fikir birliği ile hatanın ortadan kalkmasına delalet etmez diyor.

⁵ "هاذا احسن ما سمعت"

Gerçekten icthad hatası nasıl çirkin olur? Hata eden müctehid sevabı hak etmez mi? Madine halkı hatadan masum m?

2. Medine ashabın toplantı yeri ve vahiy muhitidir. Diğer memleketlerle kıyaslanamaz.

CEVAP: Gerçekten Medine ashabın toplantı yeri ve vahiy muhiti ise de “ و من اهل ”⁶ hadisine göre Münafıkların ve din düşmanlarının merkezi de Medine'dir.

Medine sahabenin tamamının toplandığı bir yer değildir. Çünkü bütün alimler Medine'de toplanmamışlardır. Belki seferler ve gazveler sebebiyle uzak memleketlere dağılmışlardır. Artık Medine halkının ameli ile Mekte, Irak, Şam, Mısır ve Yemen halklarının amelleri arasında ne fark vardır? Şüphesiz sünnet nerede olursa oranın ameli tabi olunacak amel olur. Bir yerde alimler ve Müslümanlar karışık bulunuyorsa, bir kısmının ameli diğer kısmına hüccet olmaz. Hüccet sadece sünnete uymaktadır. Sünnet amelin ölçüsüdür. Amellerin ölçüsü sünnetle bilinir. Yoksa amel sünnetin ölçüsü değildir. sünnetin ölçüsü amel ile uyulacağı bilinmez.

Evlerin, duvarların, boş arazilerin görüşlerden birini seçmek konusunda ne etkisi olabilir? Bir görüşü seçmekte ancak [o beldenin] ehlinin, orada yaşayan sakinlerinin etkisi olabilir.

Evet Resulullah'ın ashabı Kur'an'ın inişine şahit oldular, [ayetlerin] te'vilini bildiler, sonrakilerin öğrenemeyeceğini öğrendiler. Resulullah'ın ashabı fazilet ve dinde nasıl önde iseler ilimde de öylece öndedirler. Amelleri de uyulacak ameldir, onların amellerine karşı gelinemez. Fakat fetihlerin çokluğu sebebiyle bir çoğu Medine'den ayrıldılar. Çoğunluk sahabe faakihi Irak'a, Şam'a, Mısır'a gitti.

Sahabenin kaza'da en önde geleni (Akza's-sahabe) Hz. Ali el-Murteza, büyük müctehid İbn Mes'ud, fakih Ebu Musa el-Eşari, Huzeyfe bin Yeman, Ammar bin Yasir, İmran bin Hüseyin, Selmanu'l-Farisi ve benzerleri Irak'a; Muaz bin Cebel, Ebu'd-Derda, Ubade bin Samit, Bilal bin Rebah ve benzerleri Şam'a gitmişlerdi. Kufe ve Basra'da üç yüz kadar, Şam ve Mısır'da hemen o kadar sahabe var idi.

Nasıl olurda bu seçkin sahabiler Medine'de buldukları sürece amelleri geçerli olup , başkalarının o amellere karşı çıkması söz konusu edilemez de, Medine'den ayrı-

⁶ “Medinelilerden nifak üzere olanlar vardır”

İnca amelleri geçerliliğini yitirsin? Niçin Medine'nin duvarlarından ayrılmayanların amelleri geçerli oluyor da duvarlarından ayrılanların amelleri geçerli olmuyor?

Peygamberimizin [dar-ı bekaya] irtihali (vefatı) ile vahy kesilmiş, ümmete sadece kitap ve sünnet kalmıştır. Her kimde sünnet bulunursa onun ameli geçerli olur.

Ehli tarafından bilindiği üzere sahabenin çoğunluğunun ayrılmasından sonra Medine ahalisine Resulullah'ın sünnetlerinden bir kısmı gizli kalmıştır. Nitekim Hz. Ali el-Murteza, İbn Mes'ud, Muaz b. Cebel ve Ebu Musa (Allah onlardan razı olsun) ve diğer sahabilerden rivayet olunan hadislerin bir çoğunu Medineliler rivayet etmemiştir.

Nasıl olur da kendilerine sünnet güzli kalan kimsenin ameli ile sünnet terk olunur? Nasıl olur da masum olan sünnet, masum olmayan amel için terk edilebilir?

Amel hiçbir vakit nass denk olamaz, [o ancak] kendisi gibi bir amele denk olabilir. Başka bir belde de nass (birinci manaya göre) bulunur ise, nass kendisine aykırı herhangi bir delil olmaksızın tek başına kalır [ve bu durumda] nass ile amel olunur.

Bizzat İmam Malik bile bu duruma razı olmuyor. Nitekim Harun er-Reşid buna [yani ameli nassın yerine ikame etmeye] yöneldiğinde hazreti İmam buna karşı çıkmış "Resulullah'ın ashabı etrafa dağılmışlardır, her toplumda diğerlerinde olmayan ilim [hadis] vardır" demişti. İmam Malik sadece Amel-i Ehl-i Medine'yi kendisi için tercih etmiştir. Ne Muvatta'da ne başka bir yerde "Amel-i Ehl-i Medine'den dışında [amel] caiz değildir" dememiş, belki [sadece] "Bu: Amel-i Ehl-i Medine'dir" demişti.

İmam Malik kırktan fazla meselede Medine halkının icma'ını zikrediyor. Bu meseleler üç tür olabilir:

Birinci tür: Diğer beldelerin halkının Medinelilerden farklı amel işlediklerine bilinmeyen konular.

İkinci tür: Diğer memleketlerin halkının Medinelilerden farklı amel işledikleri konular.

Üçüncü tür: Medine ahalisi arasında da farklı uygulamalar yapılan konular.

İmam Malik b. Enes el-Asbahi eğer birinci türü kast etmiş ise bu türün hüccet olduğunda şüphe yoktur. Eğer ikinci ve üçüncü türü kast etmiş ise [bunların geçerli olduğu hususunda] delili yoktur, yani delilsizdir.

Amel-i Ehl-i Medine ya nassa aykırı olur, ya diğer beldenin ameline aykırı olur, yahut bu hiçbirine aykırı olmaz. Eğer Malikiler bu amelleri ayırmazsalar nass ve aklın

ayırdığı çeşitli işleri eşit görmüş olurlar, şayet bu amelleri ayırırsalar geçerli amel ile geçersiz ameli ayırt etmek için bir delil lazımdır. Halbuki böyle bir delil de zikr edilmektedir.

3. Adeten ictihada daha fazla hak sahibi olan alimlerden bir topluluğun, ancak tercihe şayan delil üzerinde icma ettiklerine hükm edilir. Bu delil İbnu'l-Hacib tarafından ileri sürülmüştür.

Buna şöyle cevap veriliyor: Adeten ictihada müstehak olan alimlerden bir topluluğun ancak tercihe şayan delile dayanarak fikir birliği ettiklerine hükmetmez. Çünkü o topluluk da ümmetin bir kısmıdır, ümmetin diğer bir kısmı olan topluluğun tuttukları şey daha fazla tercihe layık olabilir. Ne kadar tercihe layık olan şeyler vardır ki ona ulaşamıyor olabilir.

Sonuç

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere Amel-i Ehl-i Medine'yi kabul edenlere göre [amelde] ortak olan miktar amelî sünnete dahildir, [bu kimseler] sünneti amel için ölçü kabul ediyorlar, ameli Hz. Ömer'in mahkemedeki kazalarına katıyorlar. Hz. Ömer el-Faruk'un kazalarını amel için ölçü kabul ediyorlar, ameli fakihlerin fikir birliğine dahil ediyorlar. Fakihlerin fikir birliğini amel için ölçü kabul ediyorlar. Ameli yaygın olarak bilinen sünnet sandıkları için bunu böyle kabul ediyorlar.

Amel sünnetten veya ümmetin icma'ından ya da Hz. Ömer'in kazalarından meydana geliyor. Yoksa Medine ahalisinin doğrudan doğruya işledikleri amele sünnet demiyor, amel asıl olmuyor, amel sünnetin ölçüsü olmuyor.

Bu sebeple "İmam Malik hazretleri Medine halkının toplumsal geleneklerini de sünnetin halk arasında yayılmış bir şekli diyerek uygulamada olan öğeler kabul ediyordu. İmam Malik Medine halkını toplumsal geleneklerini yaygın olarak yaşanan sünnet olarak kabul ediyor. İmam Malik hazretlerinin yaygın sünneti de dini amellerin etkisi altında meydana gelen ve aynı zamanda dini bir şekil alan örften başka bir şey değildir." gibi sözlerden maksat: Amel asıldır, amel sünnetten türemiş değildir, amele sünnet denilmiştir demek ise büyük bir hatadır. Bunu ne İmam Malik, ne İmam Malik taraftarları, ne kendini bilen bir Malikî söylememiştir.

Eğer maksat amel sünnetten türemiştir, amel asıl değildir, aksine sünnet asıldır, halk arasında yayılmış sünnete amel denilmiştir demekse doğrudur. Fakat kelamın öncesi ve sonrası (siyakı ve sibakı) ikinci seçeneğe uygun görünmüyor, aksine ilk seçenek

daha müsait görünüyor. Çünkü örf haddinden fazla önem verilen örf, nass denk kabul edilen bir durumda Amel-i Ehl-i Medine iddiayı aydınlatmak için getirilir. İkinci seçenek asla iddia edilen şeyi aydınlatmaz. Aksine geçersiz kılar, ikinci seçenek maksada hizmet etmez değil maksadı yok eder. Çünkü ikinci seçenek başka beldenin ne örfüne ne icma'ına ne sünnetine değer vermiyor, kendi beldesinin örfüne de ümmetin örfü demiyor. Fakat belde örfü Resulullah'ın sünnetine, fakihlerin icma'ına, dine, Hz. Ömer'in kazalarına dayanır. Sünneti örften çıkaramayıp, örfü sünnetten çıkarıyor. Maksada yaraayan örf sünnet demek, örfü nas kabul etmek demektir. Halbuki böyle diyen bir Maliki yoktur. Artık hüküm maksada göre olacağından bu manaya şüphe uyandıran hüküm gaflet, hata, batıl bir hatadır.